

E-fish

Regulating quantity, or promoting e-quality?

Foundations of a new paradigm

Indhold:

Forbrugerperspektiv: E-fiskeri og A-fiskeri

Økonomisk perspektiv: Industrielt fiskeri og post-industrielt fiskeri

Økologisk perspektiv: Tungt fiskeri og let fiskeri

Ressourcebeskyttelse og flådeforvaltning: ITQ og post-ITQ

Forbrugerperspektiv: E-fiskeri og A-fiskeri

Fra et forbrugersynspunkt besidder fisk den egenskab at være letfordærlig. Fra det øjeblik, en fisk dør, går mikroprocesser i gang, som nedbryder kødet og forringer dets smagskvalitet. Derfor skelner man på europæiske fiskeauktioner imellem:

1. frisk og uskadt fisk af ekstraordinær høj kvalitet kaldet *E-fisk* (fanget samme døgn som den landes).
2. fisk, der er fanget mere end et døgn før den landes og kaldes *A-fisk*.

E-fisk er top-kvalitet og et højværdiprodukt, der på det europæiske marked kan koste mere end det dobbelte af A-fisk.

Forbrugerne efterspørger både E-fisk og A-fisk, men til forskellige formål. A-fisk importeres i vid udstrækning til Europa fra verdensdele, hvor den kan skaffes til relativt lave priser. E-fisk skal flyves ind til Europa, hvis den skal konkurrere med europæisk E-fisk.

Dette betyder, at desto mere man kan reservere en europæisk fiskebestand til E-fiskeri, desto mere værdi kan man i Europa få ud af den. Fra et økonomisk synspunkt og fra en forbrugersynsvinkel vil det være en fordel at reservere mest muligt af de europæiske fiskebestande til værdifuldt E-fiskeri.

Det ræsonnement er først blevet gyldigt efter industrialiseringen i Europa. Før denne var friskfanget kystfisk kun tilgængeligt på et lokalt marked. Med udbygningen af det europæiske vejnet er det i

dag blevet muligt at forsyne hele det indre marked med E-fisk fra de fleste kystsamfund i Europa. Derfor er det fremover muligt at satse på et kystfiskeri, der leverer højt betalt E-fisk til det europæiske marked som helhed.

Denne vision fordrer, at vi vender os fra forestillingen om, at alt fiskeri skal industrialiseres og kapitaliseres – og i stedet satser på at bruge mest muligt af vore begrænsede fiskeressourcer til E-fiskeri fra de utallige små fiskersamfund langs Europas kyster. Det vil give den optimale udnyttelse af ressourcen, den bedste kvalitet til forbrugeren og en bæredygtig økonomi til vore små fiskersamfund.

Økonomisk perspektiv: Industrielt fiskeri og post-industrielt fiskeri

Siden middelalderen har Europa været hjemsted for to store og principielt forskellige former for fiskeri:

Det ene er et mobilt fjernfiskeri til havs, hvor kapitalejede rederiselskaber i europæiske havnebyer har sendt store fartøjer ud på fiskebanker, så de kunne udnytte deres industrielle stordriftsfordele ved at koncentrere deres indsats der, hvor der på bestemte årstider findes store koncentrationer af fisk. Her er fangstmængden det afgørende, og de store både kan konkurrere ved at opbevare og transportere fisk over lange afstande til havs. De har i 6 århundreder forsynet Europa med fisk fra fjerne kyster og flere verdenshave.

Den anden er et alsidigt nærfiskeri udøvet af selvstændige fiskere i de mindre kystsamfund, der omkranser hele Europa. De fisker sammen i mindre besætninger, deler indtjeningen imellem sig, således at fartøj, redskaber og hver mand (familie) får deres part. Dette partssystem gør, at alle ombord på den enkelte båd har interesse i at drive fiskeriet. Dette fiskeri leverer fisk, der er fanget samme døgn, som den landes, og har altid forsynet Europas kystegne med frisk fisk.

Den almindelige industrialisering (motorer og mekanisering) har gennem 1900-årene gjort det muligt for tidligere kystfiskere at investere i større fartøjer og bevæge sig fra nærfiskeri (op til to døgn varighed) - til fiskeri på rejser af flere døgn og ugers varighed, der når langt udenfor det hjemlige nærrområde. Derved vinder A-fiskeri frem på bekostning af E-fiskeri. Det industrielle fiskeri overtog fra 1900 – 2000 stadig større dele af de europæiske fiskeressourcer. Grunden er, at den lokale E-fisk ikke kunne nå det store europæiske marked og få de høje priser for E-kvaliteten. Det blev mere rentabelt at industrialisere og udvide et mængdebaseret A-fiskeri. Dette presser i dag de kystnære ressourcer i Europa.

Med de seneste årtiers udbygning af det kystnære vejnet integreres de lokale markeder på helt nye måder i det fælleseuropæiske indre marked, og E-fisk kan i fremtiden blive godt betalt for sin E-kvalitet. Derved opstår muligheden for at omdanne det gamle, fattige kystfiskeri til et post-industrielt E-fiskeri fra alle de små kystsamfund. Disse samfund og deres partsorganisation kan få helt nye muligheder for at blive økonomisk bæredygtige, hvis der reserveres større dele af ressourcerne til E-fiskeriet.

Økologisk perspektiv: Tungt fiskeri og let fiskeri

E-fisk skal både være friskfanget og uskadt af fangstredskaberne. Derfor er de skånsomme fangstformer: ruser, kroge, garn (gillnet), snurrevod (danish seine) samt små trawl og noter nødvendige i et E-fiskeri. Det er alt sammen lette redskaber, der giver et energi-let fiskeri med små motorer og lille brændstofforbrug. Samtidig er disse fangstformer og redskaber de mest

miljøskånsomme for havbund og vegetation.

A-fiskeri foregår oftest som trawlfiskeri med tunge redskaber og stort energiforbrug. Det er en almindelig lovmæssighed i bundtrawling, at jo større motor du trawler med, desto flere liter olie bruger du på at fange et kg. fisk. A-fiskeriets store trawlere bruger op til 10 gange så meget energi til fangst af et kilo A-fisk på havbunden, som det post-industrielle fiskeri med lette redskaber og motorer bruger til at fange samme mængde E-fisk. De tunge trawlredskaber klemmer (skader) desuden den fangede fisk mere og kan påvirke havbunden mere end det lette fiskeri.

Det post-industrielle E-fiskeri med lette redskaber er derfor mere økologisk bæredygtigt end det volumenbaserede A-fiskeri.

Ressourcebeskyttelse og flådeforvaltning: ITQ og post-ITQ

En rendyrket ITQ-forvaltning er en forældet og i dag stærkt skadelig forvaltningsform – udtænkt i industrisamfundets tid til at løse dets gammeldags problemer.

Den danske erfaring taler sit tydelige sprog. Her blev ITQ indført i 2003 og 2007 for at komme især de større fartøjers accelererende gældsætning og betalingsvanskeligheder til livs. Tanken var, at de private banker og den statslige fiskeribank, der risikovilligt (og støttet af EU-midler) havde givet penge til overinvesteringer i alt for stor flådekapacitet, kunne få deres penge tilbage ved at forære fartøjerne (men ikke partsfiskerne) ejendomsretten til Danmarks andel af EU-havets kvoter. Derved kunne fartøjsejerne realisere de tildelte kvoters handelsværdi, så kreditorerne undgik at betale for deres overdrevne risikovillighed under oppustningen af det industrielle A-fiskeris overkapacitet.

De store fartøjer havde desuden det problem, at de ikke hidtil havde kunnet udkonkurrere det store antal mindre fartøjer, der fiskede en stor del af de danske kvoter af bundfisk til konsum. Derfor kunne de store fartøjer ikke få kvote nok til at drive et rentabelt A-fiskeri med store motorer og tunge trawlgrej. Ved at give alle fartøjerne Danmarks fiskeressourcer som ITQ, fik enhver fartøjsejer nu muligheden for at sælge sin kvote og trække pengene ud af erhvervet, samtidig med at de mest risikovillige investorer fik mulighed for at monopolisere adgangen til de danske kvoter ved at købe de andres ITQ. Det overtag de store fartøjer ikke kunne opnå under konkurrencen i fiskeriet, fik de gennem privatiseringen mulighed for ved - med finanskapital som instrument - at monopolisere kvoterne som deres ejendom.

På to år steg prisen på de pelagiske ITQ (stimefisk) derfor med 3000% og prisen på de demersale ITQ (bundfisk) med 1000%. Det tiltrak lynhurtigt spekulative investorer, der (indregistrerede deres selskaber som "fiskere" i juridisk forstand og) købte billigt op for at sælge dyrt. De fartøjsejere, der solgte, trak den kapitaliserede værdi af de ITQ, staten havde givet dem, ud som deres egen gevinst. Derved blev fiskeriet malket for fiskernes egenkapital og den næste generation af fiskere pålagt et tilsvarende renteaag, når de i fremtiden vil købe eller leje kvoter. Allerede første år forsvandt 25% af de danske fartøjer, samtidig med at der blev investeret kraftigt i nye tunge trawlere med større kapacitet. Fiskeriet blev fuldstændigt afhængigt af og underlagt ny, risikovillig fremmedkapital fra investorer og banker. De fleste fiskersamfund forsvandt eller mistede hovedparten af deres flåde, mens partsfiskerne blev sat i land, når fartøjsejeren solgte sine rettigheder.

I de små fiskersamfund virkede ITQ-systemet som en opløsningsvædske. Mens den ene nabo blev mangemillionær, blev den anden arbejdsløs – selvom de havde fisket sammen hele livet. Begge forsvandt de ud af Danmarks fiskeriforening, hvilket forklarer, at de stadig færre tilbageværende medlemmer er de, der har samlet kvoterne sammen og sat sig i stor gæld i den indbyrdes kamp for at få størst mulig kvote at fiske eller leje ud til de (unge) fiskere, der ingen kvoter ejer.

Det økonomiske pres på de tilbageværende selskaber er uhyre stort, fordi deres kamp om kvoterne pressede priserne op til det niveau, de mest aggressive og risikovillige opkøbere og lokalområder satte for at erobre terrain fra de andre. Det betyder at tilskyndelsen til higgrading er betydelig, fordi det kan være en måde at øge værdien af den landede fisk, hvilket er baggrunden for forvaltningens arbejde for at indføre kameraovervågning af arbejdet på hvert eneste fartøj og fangstkvoter i stedet for landingskvoter. De selskaber, der higgrader mest, vil i det lange løb få bedre økonomisk grundlag for at opkøbe kvoterne fra de, der ikke gør det.

ITQ-ejerne har dannet puljer (pools) hvor de lejer kvoter ud til de fiskere, der mangler kvoter. Dette system giver anledning til at overveje andre og bedre måder at gribe flådeforvaltningen an på:

Man kan undgå den skadelige kapitalisering og gældsætning af fiskeriet ved ikke at dele kvoterne ud som privat ejendom til fartøjerne, men at samle dem i puljer, der fortsat ejes af staten, men i puljen lejes ud til de registrerede fiskere. Derved undgår det enkelte fartøj at blive dybt forgældet samtidig med, at der vil kunne dannes en markedspris på kvotelejen, som gør at konkurrencen mellem fartøjerne bibeholdes i stedet for tendensen til monopolisering i ITQ-systemet.

I Danmark er E-fiskeriet i dag hårdt ramt af gældsætning, finanskrisen og priskrisen. Det var politikernes udtrykte ønske at fremme det kystnære E-fiskeri, og flere kystfiskere har købt ITQ for at få kvoter nok til at overleve. De er i dag overladt til bankernes beslutninger. I et kendt kystfiskersamfund (Thorupstrand), hvor partsystemet står stærkt, har vi imidlertid kunnet følge en alternativ løsning, der har stor bevågenhed i Danmark, fordi kystfiskerne her er langt fremme med et post-industrielt fiskeri. Deres fælles samlecentral er nået op på at levere 99 % af kystfiskernes landinger som eksport til kontinentet som højt betalte E-fisk. Disse fiskere dannede i fællesskab et kvoteselskab bestående af samtlige fiskere på bådene, der købte tilstrækkelige kvoter til at sikre lokalsamfundets fangstrettigheder i en fælles pulje – for at standse de udefra kommende investorer, der prøvede at købe kvoterne op. I nabofiskerlejet mislykkedes et lignende forsøg og byens kystflåde blev solgt til store beløb på under en måned i foråret 2007. Den by er i dag overtaget af turister.

I det vellykkede selskab fordeler fiskerne fangstrettighederne imellem sig for et år af gangen. De har udviklet et system, der både sikrer alle fiskere del i kvoterne og sikrer en bæredygtig økonomi ved at fastsætte en pris for medlemmernes leje af kvoterne. Den enkelte betaler en årlig leje for sin kvoteandel til deres eget selskab. Lejens størrelse afhænger af, hvad der skal til for at betale rente og afdrag på selskabets lån i de lokale banker. Som sådan viser dette eksperiment, at man på basis af partssystemets kultur kan etablere en pulje af kvoterettigheder baseret på lokalsamfundet, som sikrer dets ressourcegrundlag og giver fiskerne interesse i at bevare dette for lokalsamfundets kommende generationer såvel juridisk som biologisk.

Men eksperimentet viser også, at kvoteprisernes himmelflugt tynger det eksisterende puljeselskab med en gæld, som under først finanskrisen (hvor den ene lokale bank gik konkurs) og senest det generelle europæiske prisfald på fisk, har bragt selskabet ud i en overlevelseskamp, der truer med at udslutte lokalsamfundet. Før indførelsen af ITQ havde fiskerne i dette samfund så godt som ingen gæld eller banklån af betydning og var derfor i stand til at klare svingninger i fiskeriet og priserne, dvs. relativt krise-resistent og robust. I dag skylder fiskerne sammenlagt over 100 millioner danske kroner, og er i en krisesituation fuldstændig i hænderne på banken, der når som helst kan sælge kvoterne til en anden kunde. Og det er farligt i en tid, hvor kapitalstærke finansfolk er ude efter spekulative opkøb, mens krisen raser og fiskerne er økonomisk svage.

Konklusionen er, at det vil være muligt at undgå ITQ-systemets negative sider og samtidig tilgodese fremvæksten af et post-industrielt E-fiskeri fra de europæiske kystsamfund ved at etablere lokale puljer som får tildelt den andel af det enkelte lands samlede kvoter, man er interesseret i at reservere

til E-fiskeri. Er der behov for at begrænse kapaciteten kan puljeselskaberne pålægges en afgift, som kan anvendes til at købe tonnage ud af den samlede flåde. Eventuelt kan det demersale konsumfiskeri (groft skitseret) deles i tre segmenter: E-fiskeriet, A-fiskeriet og endelig fjernfiskeriet. E-fiskeriet kan defineres ved f.eks. min. 90% E-fisk og min. 80% fangstrejser under 24 timer. Derpå tildeles E-fiskeriet en andel af de samlede kvoter, og disse deles ud som lokale kvoter til fiskersamfundenes puljeselskaber (community quotas). Ønskes en bestemt andel tildelt A-fiskeriet, kan det gøres på tilsvarende måde. Endelig kan der etableres et omsætteligt segment, der giver de lokale puljer mulighed for at tilkøbe yderligere kvoter, hvis der er betalingsevne til dette. Hele systemet skal som ved ITQ være baseret på EU's fastsatte TAC og dennes fordeling imellem medlemslandene, således at mængderne forbliver inden for grænserne af ressourcernes bæreevne.